

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора,
завідувача кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Національного університету «Чернігівська політехніка»
Рогового Андрія Віталійовича на дисертаційну роботу
Пентелейчука Мирослава Георгійовича на тему
«Формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого
кредитування в умовах цифрової економіки», подану на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Актуальність теми дисертаційної роботи

У сучасних умовах розвитку ринку фінансових послуг та його цифрової трансформації комерційні банки функціонують у середовищі високої конкуренції, стрімких технологічних змін і трансформації поведінки клієнтів у сфері використання фінансових послуг. Цифровізація діяльності комерційних банків сьогодні істотно впливає на їх взаємодію зі споживачами фінансових послуг, трансформує підходи до організації бізнес-процесів, у тому числі змінює механізми надання споживчих кредитних послуг.

Нові підходи, що формуються на основі використання потенціалу цифрових технологій, забезпечують комерційним банкам можливість отримання додаткових конкурентних переваг на ринку споживчого кредитування, розширюють можливості розроблення інноваційних кредитних продуктів, впровадження сучасних цифрових сервісів та підвищення якості клієнтського обслуговування. Реалізація таких підходів сприяє зростанню доходів банківських установ, залученню нових клієнтів, оптимізації кредитних процесів і зниженню операційних витрат, пов'язаних із наданням кредитних послуг.

Ураховуючи зазначене, особливої актуальності набувають питання поглиблення теоретичних, методичних і прикладних положень щодо формування конкурентних переваг комерційних банків на ринку споживчого

кредитування з урахуванням можливостей, які відкриває цифрова трансформація, та потенціалу сучасних цифрових технологій для підвищення ефективності їх діяльності. Тому вважаємо, що дослідження Пентелейчука Мирослава Георгійовича в цьому напрямі є важливим та актуальним.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана в межах планів науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за такими темами: «Розвиток ринку кредитних послуг в умовах становлення цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0121U113250), в межах якої конкретизовано здобувачем прикладні напрями формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування з урахуванням потенціалу цифрових технологій; «Стратегічні детермінанти розвитку ринку фінансових послуг в умовах цифровізації національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104317), у межах реалізації якої здобувачем обґрунтовано теоретико-методологічні положення функціонування та трансформації механізму формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування в умовах цифровізації; «Теоретико-прикладні положення розвитку ринку кредитних послуг в умовах макроекономічної нестабільності та повоєнного відновлення економіки (номер державної реєстрації 0123U104319), а рамках якої проведено аналіз сучасного стану розвитку банківського споживчого кредитування в Україні та визначені основні тенденції його розвитку.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Враховуючи необхідність вдосконалення теоретичних засад, науково-методичних підходів до розробки прикладних положень формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової економіки, у роботі вдало було визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, які загалом коректно відображають його сутність

та корелюють із обраною темою. Зміст дисертації відповідає назві, поставленій меті та засвідчує її завершеність як комплексної і цілісної роботи, характеризується структурованістю і логікою викладу матеріалу, а також обґрунтованих дисертантом висновків і рекомендацій.

Проведений ретельний аналіз змісту дисертації Пентелейчука Мирослава Георгійовича, наведених у ній статистичних даних і науково-аналітичних розрахунків дає підстави стверджувати про обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які були сформульовані здобувачем. Вони ґрунтуються на опрацюванні значної кількості сучасних наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених з досліджуваної проблематики, законодавчих і нормативних актів України, а також ЄС. У процесі дослідження використано широку інформаційну базу, зокрема статистичні матеріали Міністерства цифрової трансформації України, Державної служби статистики України, Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Національного банку України, а також результати власних розрахунків автора.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів забезпечено застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, серед яких метод контент-аналізу, системний підхід, метод класифікації, методи абстрагування та узагальнення, статистичні методи, економетричні методи, методи системної динаміки, PEST-аналіз, SWOT-аналіз, методи індукції та дедукції, сценарний підхід, матричний метод, індексний аналіз, методи стратегічного планування, графоаналітичний та табличний методи.

Враховуючи зазначене, на наш погляд, висновки, зроблені в роботі є логічно обґрунтованими. Апробація результатів дослідження є достатньою, про що свідчить перелік наукових праць здобувача та їх представлення на 6 міжнародних науково-практичних конференціях.

На наш погляд, наведені аргументи дають змогу схвально оцінити науковий рівень проведеного дослідження, достовірність сформульованих в

дисертації теоретичних положень, які винесені на захист, як і практичне значення висновків і рекомендацій, обґрунтованих автором.

Оцінка новизни наукових положень і отриманих результатів дослідження

У дисертаційній роботі Пентелейчука Мирослава Георгійовича отримано результати вирішення важливого наукового завдання, що полягає в узагальненні та поглибленні теоретико-методичних засад і розробці прикладних положень формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової економіки.

З-поміж основних положень, що визначають наукову новизну дисертації, можна виокремити те, що в роботі удосконалено та одержали подальший розвиток:

- обґрунтування сутності категорії «ринок споживчого кредитування», що реалізовано через аналіз підходів до розгляду її змісту, серед яких виокремлено такі: системний, просторовий, сегментний, інституціональний, інституційний, ресурсний, що дало можливість автору обґрунтувати доцільність використання системного підходу до дослідження окресленого ринку та описати його модель функціонування, конкретизувати основні сегменти такого ринку (ринки іпотечного кредитування, автокредитування, Pos-кредитування, нецільових споживчих кредитів (ринок карткового кредитування і ринок готівкового кредитування)) (с. 38-42, рис. 1.1);

- понятійно-категоріальний апарат економічної науки через обґрунтування сутності категорії «конкурентна перевага банківської установи», яку визначено на основі результатів аналізу змісту дефініції «конкурентоспроможність банківської установи», наукових підходів до її розуміння (с. 63-64);

- концептуальні положення до систематизації конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування, які, на відміну від подібних підходів, були класифіковані за такими ознаками: за економічним змістом, за рівнем охоплення, за характером, за тривалістю формування, за можливістю адаптації, за тривалістю, за етапом взаємодії з банківською

установою, за роллю у розвитку кредитної діяльності банку, за впливом на рівень фінансового ризику, за рівнем інноваційності та за складністю формування (с. 61, рис. 1.4).

– використання економетричного підходу до моделювання впливу макроекономічних показників на розвиток банківського споживчого кредитування, що реалізовано через побудову кубічних однофакторних економетричних моделей впливу наступних чинників: офіційний курс національної валюти до долара США, рівень інфляції, рівень середньої заробітної плати, значення процентних ставок за кредитами домогосподарств, облікова ставка НБУ, індекс фінансового стресу (підрозділ 2.2);

– наукові підходи до опису механізму формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування в умовах цифровізації, що реалізовано через детальний опис моделі механізму конкурентоспроможності банківської установи, визначення особливостей впливу цифрових технологій на окремі складові системи банківського менеджменту, операційні процеси банку, виокремлення специфічних рис надання послуг споживчого кредитування та принципів окресленого механізму (інклюзії, аналітичності, омнікальності, екосистемності, клієнтоцентричності, прозорості, персоналізації, ризик-орієнтованості, технологічної інноваційності, алгоритмізації та раціональності) (с. 163-168, рис. 3.2);

– прикладні засади формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування, що здійснено через аналіз основних напрямків світового розвитку такого ринку, аналізу базових викликів сучасного розвитку комерційних банків (с. 180-182);

– алгоритм формування конкурентних переваг банків на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової економіки, в межах якого виокремлено основні етапи визначення таких переваг, а саме: діагностичний, стратегічний, тактичний, оперативний, аналітичний, системної імплементації, моніторингу та контролю (с. 195, рис. 3.7);

– наукові підходи до обґрунтування різних типів стратегій формування конкурентних переваг банків на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової економіки, які, на відміну від інших підходів, були виокремлені за допомогою використання матричного підходу до визначення конкурентних позицій банку на основі аналізу індексу його цифрового розвитку та рівня наявних конкурентних переваг, методології сценарного моделювання (с. 219, табл. 3.9);

Положення, які характеризуються науковою новизною, сформульовані коректно, повною мірою відображають внесок здобувача у розвиток фінансової науки та досліджуваної проблематики, а рівень їхньої обґрунтованості й науково-теоретичної вивіреності відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Значення результатів проведеного дослідження для науки і практики

Результати дисертаційної роботи використовуються у діяльності: АТ Райффайзен Банк Перше міське відділення (м. Чернігів): враховано сформульовані здобувачем рекомендації щодо удосконалення системи управління процесами споживчого кредитування в умовах цифровізації банківської діяльності; пропозиції щодо використання цифрових технологій для підвищення якості кредитного обслуговування клієнтів; рекомендації щодо підвищення ефективності взаємодії з клієнтами через цифрові канали обслуговування (№ 3 від 01.05.2026); АТ «А-Банк»: рекомендації щодо підвищення рівня цифровізації процесів кредитного обслуговування клієнтів; рекомендації щодо покращення якості банківських продуктів і послуг в умовах розвитку цифрової економіки (№ M5A5-RF58- DFH5-0135 від 30.04.2025); Національного університету «Чернігівська політехніка»: використано у навчальному процесі кафедри фінансів, банківської справи та страхування при розробці методичних матеріалів, а також під час проведення лекційних та практичних занять з таких освітніх компонентів: «Банківська система», «Банківські операції», «Кредитний менеджмент» (№ 202/08-839 від 12.05.2026).

**Повнота висвітлення наукових положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертації, в опублікованих працях, зарахованих за
темою дисертації**

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 14 наукових працях, з них: 1 стаття в іноземному науковому виданні (Scopus); 7 статей у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 6 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій – 15 друк. арк.; особисто автору належить – 6,95 друк. арк.

Опубліковані наукові праці відповідають вимогам чинного порядку присудження ступеня доктора філософії, а їхня кількість та обсяг дають здобувачу право на публічний захист роботи.

Відсутність / наявність порушення академічної доброчесності

Основні наукові результати, сформульовані у дослідженні, отримано автором самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї і положення, які одержані особисто Пентелейчуком Мирославом Георгійовичем.

Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі не було виявлено. При підготовці дослідження дотримані усі етичні принципи та норми, що визначені у Законі України «Про освіту». Дисертація містить посилання на відповідні джерела інформації, як українського, так і зарубіжного походження, надана достовірна інформація про використані методи та результати проведеного дослідження, дотримані норми законодавства про авторське та суміжні права. Зазначене дає підстави для загального висновку про дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності.

Зауваження до змісту дисертації та дискусійні положення

У цілому відзначаючи високий науково-теоретичний рівень та змістовність представленої до захисту дисертації, ґрунтовне вирішення важливого наукового

завдання, не можна водночас залишити поза увагою деякі положення, що, вважаємо, є предметом для дискусії, а також окремі недоліки, з-поміж яких такі:

1. У підрозділі 1.1 автором достатньо ґрунтовно досліджено сутність ринку споживчого кредитування, однак доцільно було б більш детально охарактеризувати взаємозв'язок цього ринку із суміжними сегментами ринку фінансових послуг, зокрема ринком мікrokредитування та фінансових технологій.

2. У підрозділі 1.2 при класифікації конкурентних переваг банківських установ варто було б визначити їх пріоритетність залежно від етапу цифрової трансформації банку.

3. У підрозділі 2.1 під час аналізу сучасного стану ринку доцільно було б ширше представити регіональні особливості розвитку банківського споживчого кредитування в Україні.

4. У роботі доцільно було б ширше дослідити поведінкові аспекти споживачів банківських кредитних продуктів в умовах цифровізації.

5. У підрозділі 3.3 при формуванні стратегій доцільно було б визначити часові горизонти їх реалізації та систему ключових показників ефективності (KPI) для контролю досягнення поставлених цілей

Проте перелічені зауваження і вказані дискусійні положення більшою мірою свідчать про різноаспектність порушених у дисертаційній роботі проблем та її актуальність, а також складність і багатогранність обраної теми, практичну значущість, відтак суттєво не впливають на якість проведеного дослідження.

Загальний висновок і оцінка дисертації

Дисертаційна робота Пентелейчука Мирослава Георгійович «Формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової економіки» є самостійною завершеною комплексною науковою працею, що полягає у новому вирішенні важливого наукового завдання щодо узагальнення та поглиблення теоретико-методичних засад і розробки

прикладних положень формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової економіки.

За змістом і фаховим спрямуванням робота відповідає спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування», а за якістю теоретико-методичних і практичних розробок – рівню дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Наукова новизна основних положень дисертації полягає у тому, що вони відзначаються особистим авторським підходом до постановки і успішного вирішення науково-прикладних завдань, задекларованих автором.

Таким чином, дисертаційна робота «Формування конкурентних переваг банківських установ на ринку споживчого кредитування в умовах цифрової економіки» за змістовим наповненням, рівнем наукової новизни, практичним значенням та значимістю висновків відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 (зі змінами від 31.05.2019 року № 759), та п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), а її автор – Пентелейчук Мирослав Георгійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
туризму та готельно-ресторанної справи

Національного університету

«Чернігівська політехніка»



Андрій РОГОВИЙ